

## מאמרים

## "חסד לאברהם"

וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו וַיֵּרָא וַיֵּרָץ  
לְקִרְאתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל (יה, ב)

## חסד ללא גבול ומידה!

בפסוקים אלו, מתארת לנו התורה הק' את החסד והנתינה המופלאים של אברהם אבינו כלפי אורחיו הערביים.

אברהם אבינו באותה תקופה מלך על העולם כולו - "נדיבי עמים נאספו עם אלוקי אברהם" (תהלים מז, י). והנה על אף היותו אישיות כה נכבדה, ולא עוד אלא שהיה חולה מסוכן, יום השלישי למילה בגיל קרוב למאה! במקום לשבת ספון בביתו עקב החום הנורא ששרר בחוץ - "הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה", הוא יושב בפתח האוהל ומצפה לאורחים. הוא ממש לא מסוגל לחיות בלעדיהם! נפשו צמאה להליכה בדרכי השי"ת.

והנה סוף סוף מופיעים שלשה ערבים המשתחוים לאבק רגליהם. הוא רץ אליהם ומשתחוה לעומתם אפיים ארצה, ופונה אליהם בלשון תחינה ובקשה: "אדוני! ישנה מחלוקת בגמ' (שבועות לה ע"ב) אם הכוונה לשם אדנות שהוא קודש, או שאברהם פנה אליהם בלשון חול, ופירוש הענין שמצד הרגשת הכבוד אברהם חלק להם כבוד ממש כמו כבוד שחולקים לשכינה!

אברהם אינו מסתפק בזאת, הוא ממשיך בדבריו אליהם: "אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך" (בראשית יח, ג) - כביכול, אני העבד שלכם, ואתם האדונים שלי!

כאשר 'הואילו בטובם' אותם 'ערבים' לסור אל ביתו, מיהר אברהם להכין עבורם סעודה מפוארת יותר מסעודת שלמה בשעתו (כדאיתא בגמ' ב"מ פו ע"ב): "וימהר אברהם האהלה אל שרה, ויאמר מהרי שלוש סאים קמח סולת לושי ועשי עוגות. ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב ויתן אל הנער וימהר לעשות אותו. ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם, והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו" (שם ו-ח).

שלוש בהמות שלמות נשחטו עבור אותם 'ערבים' כדי להאכיל כל אחד מהם לשון בחרדל! (ב"מ שם). כידוע כל לשון שוקלת כמה קילו, כך שמסתבר שלא היתה לכל אחד אפשרות לאכול את כל הלשון שהובאה לו, ומאחר וקירור לא היה אז - ודאי שחלק גדול מהבשר היקר הלך לטמיון. גם כמות הלחם שנאפתה עבורם היתה עצומה: "שלוש סאים קמח סולת" - כשנים עשר קילו קמח! ממש לא יאומן, חסד ללא גבול ומידה!

### חסד בשלימות - ללא צמצום כלל

הגדרת הענין נראית כך:

אברהם אבינו הוא המרכבה למידת החסד - "חסד לאברהם", וענין החסד הוא התפשטות החסד בלי גבולות. היפך מידת החסד אינו קמצנות, אלא 'צמצום'.

בדרך כלל כאשר בא אורח, מכבדים אותו כפי חשיבותו. אינו דומה אירוח אדם רגיל מההמון, לאירוח אדם מכובד מאוד שמכנים לכבודו הכנה מיוחדת. דבר זה באמת הוא ממידת הצמצום, שהרי גם לאדם פשוט יש אפשרות להכין יותר, אלא מצמצמים את גודל ההכנה לכל אחד כפי מדרגתו.

אכן הגדרת מעשה הכנסת האורחים של אברהם אבינו היא, שאם היה מזדמן לו באותו יום אורח חשוב כמו משה רבינו ע"ה, היה מכין לכבודו בדיוק את אותה הסעודה שהכין לכבוד הערבים השפלים, מפני שלא היה במציאות מה להוסיף, וזה המובן הנכון של חסד - רחבות בלי צמצום כלל!

כעין זה מצינו גם אצל רבקה אמנו, אשר נבדקה ע"י שליחו של אברהם אבינו - אליעזר - דווקא במידת החסד.

נצייר לעצמנו: ילדה בגיל שלוש בערך עומדת ושואבת כמויות אדירות של מים עבור אליעזר ועשרת גמליו, ובאותה שעה אליעזר, שלרשותו עמדו עבדים, עומד ומתבונן בה - "והאיש משתאה לה" (בראשית כד, כא). חסד מופלא ללא גבול ומידה!

השאלה הנשאלת היא: האם גם אנו, בניו של אברהם אבינו השומרים תורה ומצוות, כאשר נראה ברחוב ערבי פשוט, עלינו לרוץ אליו ולכבדו באותו כבוד נורא שכיבד אברהם את אורחיו הערבים?! האם גם אנו כשנראה ערבי עובד קשה נבקש מבנותינו הקטנות לעזור לו להעמיס 'בלוקים'?!...

## שורש הדבר וביטוי המעשי בעולם

התשובה לכך היא, שאכן קיים הבדל בין מציאות האבות למציאות הבנים, והוא כעין ההבדל שמצינו בין יסוד האש למציאות של האש בעולמנו. יסוד האש הוא עצם מציאות האש בטהרתה, משא"כ האש שאנו מכירים היא כבר מורכבת עם עפר, מים ורוח, כמו כל דבר בעולם שהוא מורכב מד' יסודות.

והנה אם נחקור אודות יסוד האש, לא אודות האש שלנו, אלא האש בטהרתה, כמה מעלות חום יש בה, התשובה תהיה: אין סוף מעלות חום, כי היסוד בטהרתו אינו מוגבל בעוצמתו. משא"כ האש של עולמנו, כבר מורכבת עם רוח מים ועפר, והחום שלה מוגבל.

לכל דבר בבריאה יש את עצם ושורש המציאות שלו בעולם, ויש את עניינו איך שהוא מונהג בפועל. לדוגמא: חום וקור. החום בעצם ושורש ברייתו מגיע למיליוני ואולי אף למיליארדי מעלות חום [וכן הקור לכיוון ההפוך], אך כיום מכשיר האוגר בתוכו חום, כגון קומקום חשמלי, אינו מגיע ליותר ממאה מעלות. יש הבדל עצום בין שורש הדברים לבין הביטוי המעשי שלהם.

<sup>1</sup>אוצר החכמה

אברהם אבינו לא היה רק גומל חסדים. הוא היה עמוד החסד. ה'מרכבה' למידת החסד. כלומר, על ידו נוצרה המציאות ששמה 'חסד', ואכן עצם מציאות זו היא נתינה בלי גבול ומידה.

גם רבקה אמנו - כאחת מאמהות האומה - לא נבחנה בעשיית מעשי חסד, כי אם במידת החסד בעצמותה. המבחן היה האם בכוחה לגמול חסד בלא גבול ומידה, כמידתו של אברהם.

הביאור המילולי הפשוט של המילה "חסד" הוא מלשון חרפה ובושה (עי' רש"י ויקרא כ, יז, ד"ה "חסד הוא"). נתינת בעל החסד היא כה גדולה, עד שהמקבל נעשה לבן מרוב בושה. הגדרת המושג "חסד" היא נתינה בלי גבול ומידה המביישת את המקבל.

אם נותנים לאחד יותר כי "מגיע לו" ולאחר פחות כי "לא מגיע לו", אין זו מידת החסד בטהרתה. זוהי נתינה 'בדין'! רק אם נותנים בלי גבול ובלי חשבון לכל אחד, זהו חסד אמיתי.

ובנוגע אלינו, אותה מידת 'חסד' הועברה לדורות הבאים - לבניהם של האבות הקדושים, דרך משה רבינו - מוסר התורה הקדושה, ואף שאכן "תורה - תחילתה

גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים" (סוטה יד ע"א), מ"מ יש לנו דינים וגדרים לכל ענין, וכיום גם מעשי החסד נעשים על ידנו עפ"י גדרי התורה הקדושה, ולכל אחד ישנו בענין זה תפקיד מוגדר ומוגבל לפי יכולתו וכוחותיו.

אנו בני ישראל, אין אנו תלמידי אברהם אבינו לעשות כמעשיו, אלא בני אברהם, היינו שיורשים את מידתו, ובזמן הנכון ובתרכובת הנכונה עושים את החסד של אברהם, ולומדים את מעשיו להבין מהות מידת החסד, כדי שנדע לעשותו בהרכב הנכון.

### "חסד" תמידי לעומת "דין" מדוד ושקול

אמנם, גם לנו, בניו של אברהם אבינו, ישנה שייכות לסוג מעשי החסד של אברהם אבינו, שהיו בלי גבול וללא מדידת ערך המקבל.

זוהי בעצם הגדולה הטמונה במעשי חסד הנעשים ע"י יהודים, על פני חסדים הנעשים ע"י גויים. שמעתי פעם מאדם גדול שאמר, שארה"ב היא מדינה בעלת חסד. ואמר הגאון ר' ברוך בער זצ"ל, שמטעם זה על אדמת אמריקה עצמה לא התרחשו מלחמות, למרות שהיתה מעורבת בכמה מהן.

אולם קיים הבדל תהומי בין יהודי לגוי. הגוי תמיד נותן לפי פרופורציות מסויימות הנראות לו לפי ההגיון הבריא. למוסד גדול הוא יתן מליון דולר, וליחיד הוא יסתפק בנתינה של מאה דולר. לעומת זאת, אצל היהודים רוב המגביות נעשות עבור יחידים. ומעשים שבכל יום הם שנאסף סכום של מאה אלף דולר עבור יהודי חולה נזקק וכיוצ"ב. דבר כזה יתכן רק אצל יהודי, וזוהי ההגדרה האמיתית של "חסד".

דוגמא נוספת לענין זה: לאנשים זרים ואפילו שכנים שלא נפגשים עמם כל רגע, קל מאוד להתייחס כראוי באותם פעמים שנפגשים עמם. לעומת זאת, קשה מאוד להתייחס בלבביות ובחמימות לבני הבית עמם חיים כל הזמן. אולם זוהי צורת חסד אמיתי: התנהגות נאותה תמידית, ולא בהזדמנות מיוחדת חד-פעמית.

גם בעבודת ה' קיים מושג של "חסד", ולעומתו "דין". אדם נוטל לידו כוס משקה קר ביום חם ולוהט. הוא מברך את הברכה בחפזה ושותה מיד. אם ישאלוהו: 'מדוע אינו מברך בצורה מתונה יותר?' יענה: 'הרי אדם חרדי אני והנני מברך מאה ברכות ליום, בשנה ישנם שלוש מאות ששים וחמש ימים, נמצא כי הנני מברך כשלושים וחמש אלף ברכות במשך השנה, ומאחר ובעזה"ש"ת מקווה

אני לחיות כמאה שנה, הרי שבמשך ימי חיי אברך כשלוש וחצי מליון ברכות, וברכה זו שברכתי עכשיו אינה אלא אחד חלקי שלוש וחצי מליון... מהי, אפוא, היחודיות הטמונה בברכה זו שבגללה אברך אותה במתינות ובכוונה הראויה'!?

זוהי דוגמא להנהגה של "דין" - מדידת ערכה היחסי של הברכה לעומת שאר הברכות, שעל פי ערך זה ייקבע היחס כלפיה.

חסד אמיתי הנו הנהגה ראויה בכל עת ובכל שעה ללא גבול ומידה, בין בקיום המצוות ובין בעניינים שבין אדם לחבירו!



## הגדרת הצחוק

וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר (יח, יב)

### הצחוק בא על דבר פלא וחידוש

עיקר שמו של יצחק אבינו ניתן לו על שם הצחוק של אברהם ושרה הוריו, וצריך ביאור מה ענין הצחוק שהוא כל כך יסודי שעל שם זה נקרא יצחק.

והנה כתיב: "כי כקול הסירים תחת הסיר, כן שחוק הכסיל" (קהלת ז, ו), והובא בספר 'דברי אליהו' בשם הגר"א, וז"ל: "יש לפרש ע"ד דאיתא במדרש רבה: אומרים לאילני מאכל: 'למה אין קולכם הולך'? א"ל: 'אנו אין צריכין, פירותינו מעידין עלינו'. אומרים לאילני סרק: 'למה קולכם הולך'? א"ל: 'הלואי נשמע קולנו ונראה', וז"ש 'כי כקול הסירים' וכו', דיותר האדם מן הבהמה אין - זהו החכמה, כדכתיב 'והחכמה מאין תמצא', אבל הכסיל, שאין בו חכמה, יתרונו מן הבהמה הוא השחוק, שהבהמה אינה יכולה לשחוק, ולכן הכסיל שוחק תמיד, להראות שגם לו יש יתרון מן הבהמה. וכן העצים ראויים להוציא פירות וגם עומדים להיסק, אבל הקוצים, שאין ראויים להוציא פירות, לכן כשמדליקין אותם משמיעים קולם להראות לכל שגם הם מן העצים", עכ"ל.

כלומר, ישנם שני יתרונות לאדם על בהמה: א. שיש לו שכל. ב. שהוא צוחק. וכן לצומח יש שני יתרונות על הדומם: א. שנותן פירות. ב. שהוא עומד להסקה.